

สี่ทศวรรษนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีน ในมุมมองเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ¹

Four Decades of Thailand's foreign economic policy towards China
from an International Political Economy Perspective

เจษฎาพันธุ์ ทองศรีนุช²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนในด้านการค้าและการลงทุนตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975-2015 รวมทั้งศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีน ผลจากการศึกษาพบว่าในยุคแรก (ค.ศ. 1975-1989) เป็นช่วงที่ไทยเริ่มมีนโยบายและความร่วมมือด้านการค้าการลงทุนกับจีน ยุคที่ 2 (ค.ศ. 1990-2000) ไทยมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนมากขึ้นทั้งทางด้านการค้าและการลงทุน รวมทั้งมีการขยายความร่วมมือและความตกลงร่วมกันในระดับพหุภาคี ยุคที่ 3 (ค.ศ. 2001-2006) ไทยมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มุ่งต่อจีนมากขึ้นและมีลักษณะเชิงรุกโดยเฉพาะนโยบายการค้า และยุคที่ 4 (ค.ศ. 2007-2015) นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนในช่วงนี้เริ่มชัดเจนมากขึ้นในช่วงหลังของยุคซึ่งให้ความสำคัญกับนโยบายการส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาค การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ โดยมีทั้ง 4 ยุคสามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีน ได้แก่ ปัจจัยด้านบริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศ บริบทของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน นโยบายของจีน ผลประโยชน์แห่งชาติ สถาบันในประเทศ/ตัวแสดงในการกำหนดนโยบาย และกลุ่มผลประโยชน์

คำสำคัญ: นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ, ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน, เศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ

Abstract

This article studies Thailand's changing foreign economic policy (FEP) towards China from 1975 to 2015 and analyzes the International Political Economy factors that have impacted policymaking. Thailand's FEP towards China really began in the aftermath of the establishment of official diplomatic relations between the two countries in 1975. Over the following years, Thailand's FEP towards China expanded to include economic cooperation and the negotiations of multilateral agreements. Thailand's overall FEP has become more oriented towards China and proactive, especially regarding trade. Recently, Thailand's FEP has focused on undertaking concrete measures, supporting connectivity in the Southeast Asian region, and developing transportation and logistics infrastructure. Among the factors that have impacted policymaking are: the context

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องนโยบายเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศของไทยต่อจีน: ช่วงปี 1975- 2015

² นักศึกษาปริญญาเอก คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

of the international political and economic system, Thai-Chinese relations, Chinese policies, Thai national interests, domestic institutions and actors involved in policymaking, and interest groups.

Keywords : foreign economic policy, Thai-Chinese relations, international political economy.

บทนำ

ไทยและจีนมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกันมาตั้งแต่อดีต ในสมัยโบราณนั้นเป็นความสัมพันธ์แบบบรรณาการ (one-sided tributary relationship)³ ส่วนความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของทั้ง 2 ประเทศมีมาตั้งแต่สมัยการค้าเรือสำเภา (junk trade) เรื่อยมา แม้ในบางช่วงที่ไทยและจีนไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางการทูต เนื่องจากความหวาดระแวงและต่อต้านคอมมิวนิสต์แต่ไทยก็ยังคงมีสินค้านำเข้าจากจีนมาวางจำหน่าย⁴ หลังจากนั้นในช่วงต้นทศวรรษ 1970 ไทยมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศโดยหันมามีความสัมพันธ์กับจีนมากขึ้น จนกระทั่งมีการสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1975 หลังจากนั้นเป็นต้นมาไทยและจีนก็มีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจมากขึ้นจนกระทั่งจีนกลายเป็นเป็นคู่ค้าสำคัญและเป็นประเทศคู่ค้าอันดับ 1 ของไทย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013 เป็นตลาดส่งออกอันดับ 2 (รองจากสหรัฐฯ) และแหล่งนำเข้าอันดับ 1 ของไทย ขณะที่ไทยเป็นคู่ค้าอันดับ 13 ของจีน โดยในปี ค.ศ. 2015 สองฝ่ายมีมูลค่าการค้ารวมอยู่ที่ 2,204,429 ล้านบาท⁵ จากในช่วงแรกของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตทั้ง 2 ประเทศมีมูลค่าการค้าระหว่างกันอยู่เพียง 735 ล้านบาท ด้านการลงทุนจากจีนมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ในปี ค.ศ. 2015 หากพิจารณาจากประเทศที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนจีนมีจำนวน 53 โครงการ มูลค่าการลงทุนในประเทศไทยอยู่ที่ 12,457 ล้านบาท อยู่ในอันดับ 4 ในแง่ของมูลค่าการลงทุน คิดเป็นสัดส่วน 11.69 % จากประเทศที่ยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุน และหากพิจารณาจากประเทศผู้ลงทุนที่ได้รับการอนุมัติส่งเสริมการลงทุนจีนจำนวน 81 โครงการ อยู่ในอันดับ 6 ในแง่ของมูลค่าการลงทุน มีมูลค่าอยู่ที่ 28,100 ล้านบาท⁶ คิดเป็นสัดส่วน 5.69 % จากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของไทยทั้งหมด⁷ จากในช่วงแรกของการสถาปนาความสัมพันธ์ที่มีมูลค่าการลงทุนในไทยของปี ค.ศ. 1988 อยู่ที่ 1,027.2 ล้านบาท⁸ ในขณะที่การลงทุนของไทยในจีนในปี ค.ศ. 2015 มีมูลค่าการลงทุนอยู่ที่ 44 ล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นสัดส่วน 0.39 % จากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของจีนทั้งหมด⁹ จากเดิมในช่วงแรกของการสถาปนาความสัมพันธ์มีมูลค่าการลงทุนอยู่ที่ 6 ล้านเหรียญสหรัฐ ในระหว่างปี ค.ศ. 1978 -1982¹⁰

³ Wan, Ping Tai & Jenn, Jaw Soong. (2014). Trade relations between China and Southeast Asia: strategy and challenge. *The Chinese Economy*, 47, 23-24.

⁴ จุลชีพ ชินวรรณ. (2553). 35 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ.ปี 2518-2553: อดีต ปัจจุบัน อนาคต. กรุงเทพฯ: Openbook.

⁵ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (กุมภาพันธ์ 2559). ข้อมูลการค้าไทย-จีน. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559, จาก http://www.dtn.go.th/files/58/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A2/%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99/china_2s_0259.pdf.

⁶ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (7 มกราคม 2559). สถิติการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรายเดือนสะสมปี 2558 (มกราคม – ธันวาคม). ค้นเมื่อ 17 มกราคม 2559, จาก http://www.boi.go.th/upload/Stat_Foreign_122015-1_59169.pdf

⁷ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (8 กรกฎาคม 2558). *Foreign Investment from Major Countries*. ค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2558, จาก http://www.boi.go.th/upload/FDI Inv_122015_89104.pdf

⁸ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2006) อังโน พิทยา สุวคันธ์. การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของจีนในไทยและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-จีน. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วิทยาลัยสหวิทยาการ: 123.

⁹ National Bureau of Statistics of China. (2017). *Utilization of Foreign Capital*. China Statistical Yearbook 2016, from <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2016/htm/1114EN.jpg>.

¹⁰ China Statistical Information and Consultancy Service Center. (1992). *China Foreign Economic Statistic 1987-1991*.

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าจีนมีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อไทยเพิ่มมากขึ้นและจีนยังเป็นประเทศ ที่ไทยมีแนวโน้มที่จะมีการพึ่งพาทางเศรษฐกิจมากขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้จีนเป็นประเทศมหาอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ มีอำนาจในการเจรจาต่อรองที่มากกว่าไทยมาก ซึ่งไทยเองเป็นประเทศเล็กกว่า ก็มีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนทั้งทางด้านการค้าและการลงทุนที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค ดังนั้นวัตถุประสงค์ของบทความนี้จึงต้องการศึกษานโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนในด้านการค้าและการลงทุนตั้งแต่เริ่มสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1975 ถึงปี ค.ศ. 2015 เป็นระยะเวลา 40 ปี ว่าเป็นอย่างไร และวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศปัจจัยใดมีผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีน โดยศึกษาจากข้อมูลทฤษฎีภูมิในงานวิจัย บทความเชิงวิชาการ ข่าวสารข้อมูล คำแถลงนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนการดำเนินการ เอกสารราชการทั้งในระดับรัฐบาลและระดับกระทรวง รวมทั้งหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยบทความได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกว่าด้วยแนวคิดทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ ส่วนที่สองว่าด้วยนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศในด้านการค้าและการลงทุนของไทยต่อจีนระหว่างปี ค.ศ. 1975-2015 และปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายในแต่ละยุค ส่วนที่สามวิเคราะห์ปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีน และส่วนสุดท้ายคือบทสรุปและข้อเสนอแนะ

ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ

ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ (International Political Economy) ว่าด้วยปฏิสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและการเมืองหรือระหว่างตลาดและรัฐ โดยในด้านการเมืองจะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจของรัฐเพื่อตัดสินว่าใครควรได้รับอะไร เมื่อใด และอย่างไร ส่วนในด้านเศรษฐกิจจะว่าด้วยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ การจัดสรรทรัพยากร โดยเน้นในเรื่องของความมั่งคั่ง และผลประโยชน์ ในบริบทระหว่างประเทศที่มีความเกี่ยวเนื่องกัน มีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้¹¹ เป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในลักษณะต่างตอบแทนหรือตอบสนองกัน (reciprocal) และมีความเป็นพลวัตภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹² ดังนั้นภายใต้กรอบเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศจึงเป็นการพิจารณาว่าการเมืองถูกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมายทางเศรษฐกิจได้อย่างไร และในทางตรงกันข้ามเครื่องมือทางเศรษฐกิจถูกใช้ไปเพื่อการตอบสนองต่อเป้าหมายทางการเมืองอย่างไร¹³

ในบทความนี้จะใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศในการวิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจว่าไทยมีลักษณะของนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนอย่างไร ด้วยเหตุผลใดจึงมีนโยบายเช่นนั้นด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศจะอธิบายถึงปัจจัยของการใช้นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนว่าเพราะอะไร โดยมองระบบเศรษฐกิจและการเมืองโลกเป็นเครือข่ายในการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐและตลาด ผ่านปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจ และผลจากปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดการผลิต การแลกเปลี่ยน การกระจายความมั่งคั่งของแต่ละประเทศ และจะสะท้อนให้เห็นอำนาจอยู่ 2 รูปแบบ คือ อำนาจเชิงสัมพันธ์ (relational power) เป็นอำนาจที่ใช้ในการเจรจาต่อรองของฝ่ายหนึ่งที่มี

¹¹ Balaam, N. David and Veseth, Michael. (2008). *Introduction to International Political Economy*. Second Edition, New Jersey: Pearson Education, 9-10; Jackson, Robert Harry & Sorensen, Georg. (2007). *Introduction to international relations: theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press, 179-181.

¹² Balaam, N. David and Veseth, Michael. (2008). *Introduction to International Political Economy*. Second Edition, New Jersey: Pearson Education, 9-10; Gilpin, Robert. (1987). *The political economy of international relations*. New Jersey: Princeton University Press, 8.

¹³ Mingst, Karen A. & Arreguin-Toft, M. Ivan. (2011). *Essentials of international relations*. New York: W.W. Norton & Co., 247.

อำนาจเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง และอำนาจเชิงโครงสร้าง (structural power) เป็นอำนาจที่ทำให้เกิดรูปแบบและไปกำหนดโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจการเมืองโลก ได้แก่ สถาบัน ข้อตกลง และกฎระเบียบต่างๆ¹⁴ ที่จะเป็นแรงผลักดันให้ไทยกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนอย่างไร โดยใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ 3 แนวคิด ดังนี้

1) ทฤษฎีพาณิชย์นิยมหรือชาตินิยมทางเศรษฐกิจ (Mercantilism หรือ Economic Nationalism) เนื่องจากมีฐานคิดที่ว่ารัฐจะต้องมีบทบาทสำคัญในทุกๆด้าน¹⁵ ทั้งนี้รัฐจะให้ความสำคัญแก่ผลประโยชน์ของประเทศตนมากกว่าโลกโดยรวม สนับสนุนการรักษาสถานะผลประโยชน์ของรัฐ¹⁶ หรือผลประโยชน์ของชาติ (national interest)¹⁷ ซึ่งนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของไทยเช่นกัน นอกจากนี้ ทฤษฎีพาณิชย์นิยมหรือชาตินิยมทางเศรษฐกิจยังมองความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นแบบแข่งขัน ไม่เน้นการพึ่งพาซึ่งกันและกัน มองเศรษฐกิจระหว่างประเทศเสมือนพื้นที่ของความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของแต่ละรัฐมากกว่าการร่วมมือหรือการแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน รัฐจึงมีความกังวลในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเชิงสัมพัทธ์ (relative economic gain)¹⁸ อย่างเช่นปัจจัยนโยบายของจีนจะส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์แห่งชาติสังคม และความต้องการของไทยมากน้อยแค่ไหน และจะส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของไทยอย่างไร รวมทั้งทฤษฎีนี้ยังกล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของการกระจายอำนาจในระบบระหว่างประเทศกระทบต่อการทำงานของเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้¹⁹ ดังนั้นจึงสามารถอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของบริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีน

2) ทฤษฎีเสรีนิยมทางเศรษฐกิจหรือเสรีนิยม (Economic Liberalism หรือ Liberalism) กล่าวว่าในแง่ของเศรษฐกิจระหว่างประเทศนั้นเชื่อว่าการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจมีลักษณะเป็นความร่วมมือกัน (cooperative) หรือ positive sum game หรือ mutual benefit²⁰ ความสัมพันธ์ของรัฐต่างๆในบริบทของเศรษฐกิจระหว่างประเทศเป็นความสัมพันธ์อย่างสันติ แต่ละประเทศจะมีการพึ่งพาเศรษฐกิจระหว่างกันผ่านการค้าเสรี มีการร่วมมือกันมากขึ้น ความสัมพันธ์แบบขัดแย้งลดลง การที่รัฐจะมีความขัดแย้งทางทหารระหว่างกันก็ลดลง²¹ ดังนั้นจึงสามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนที่จะส่งผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างไทยต่อจีน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่าง 2 ประเทศเพื่อรักษาผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน นอกจากนี้ยังมี

¹⁴ Susan Strange. (1994). *State and markets*. London: Continuum, 17.

¹⁵ Jackson, Robert Harry & Sorensen, Georg. *Introduction to international relations: theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press, 2007, 183; Smith, Roy H., El-Anis, Imad. and Farrands, Chrisotpher. (2011). *International political economy in the 21st century: contemporary issues and analysis*. Abingdon: Routledge, 8.

¹⁶ Gilpin, Robert. (1987). *The political economy of international relations*. New Jersey: Princeton University Press; Jackson, Robert Harry & Sorensen, Georg. *Introduction to international relations: theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press, 2007, 183.

¹⁷ Jackson, Robert Harry & Sorensen, Georg. *Introduction to international relations: theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press, 2007, 181, 183.

¹⁸ Jackson, Robert Harry & Sorensen, Georg. *Introduction to international relations: theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press, 2007, 181.

¹⁹ Ibid: 8-9.

²⁰ Smith, Roy H., El-Anis, Imad. and Farrands, Chrisotpher. (2011). *International political economy in the 21st century: contemporary issues and analysis*. Abingdon: Routledge, 12.

²¹ Ibid.

Neo-liberal institutionalism ที่ให้ความสำคัญกับสถาบันระหว่างประเทศ เชื่อว่ารัฐจะร่วมมือกันสร้างสถาบันระหว่างประเทศขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของรัฐสูงสุด ผ่านความร่วมมือที่รอบความคิดถูกทำให้เป็นสถาบันและมีโครงสร้าง สมาชิก กฎระเบียบ เป้าหมาย ขั้นตอนในการดำเนินงาน และบรรทัดฐานของพฤติกรรมที่ชัดเจน²² ดังนั้นการที่ไทยปรับนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจระหว่างประเทศ จึงทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อไทยได้และ 3) แนวคิดที่ว่าด้วยการเมืองในประเทศ (Domestic Politics) การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองในประเทศมักถูกแยกออกจากกัน การศึกษานโยบายต่างประเทศมักถูกอธิบายในบริบทของการเมืองระหว่างประเทศ โดยมีการเมืองในประเทศหรือโครงสร้างในประเทศเป็นตัวแปรแทรกหรือในบางการศึกษาเป็นตัวแปรที่ไม่มีความเกี่ยวข้อง²³ โดยให้ความสำคัญกับปัจจัยภายในประเทศ (domestic factors) ที่ส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศซึ่งมักเน้นที่การอธิบายนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยเน้นที่การเมือง (politics) ระหว่างส่วนต่างๆ ว่ามีการต่อสู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเองอย่างไร²⁴ เช่น กลุ่มผลประโยชน์ ตัวแสดงหรือผู้กำหนดนโยบายภายในประเทศ โครงสร้างการเมืองภายในประเทศ (domestic structure) ที่ทำให้แต่ละรัฐแตกต่างกันและส่งผลให้นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศมีความแตกต่างกันด้วย²⁵ ดังนั้นปัจจัยอย่างเช่นกลุ่มผลประโยชน์และตัวแสดงหรือผู้กำหนดนโยบายภายในประเทศ จึงสามารถอธิบายการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนได้

นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนในช่วง 1975 – 2015

นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนสามารถแบ่งระยะเวลาออกเป็น 4 ช่วง ตามแต่ลักษณะสำคัญของนโยบายและแต่ละยุคมีปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่มีต่อการกำหนดนโยบายดังนี้

ยุคแรกยุคก่อตั้งและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน (ค.ศ. 1975- 1989) ตั้งแต่หลังการสถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างไทยและจีนในปี ค.ศ. 1975 ประเทศทั้ง 2 มีความสัมพันธ์ที่ดีและร่วมมือกันมากกว่าขัดแย้งกัน นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนในช่วงนี้มุ่งฟื้นฟูความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน พยายามแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางการค้าที่เคยถูกจำกัดในช่วงที่ไทยหวาดระแวงจีน พร้อมทั้งริเริ่มความตกลงทางการค้าและการลงทุนระหว่างกัน โดยเริ่มจากความร่วมมือทางการค้าก่อนในปี ค.ศ. 1978 แล้วจึงขยายเป็นความร่วมมือทางการลงทุนใน ปี ค.ศ. 1985 ทั้งนี้มีบางช่วงที่หยุดชะงักไปเนื่องจากนายธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรีในช่วงนั้นมีความหวาดระแวงคอมมิวนิสต์ว่าจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทย

ก่อนหน้านี้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนหยุดชะงักไปเนื่องจากบริบทยุคสงครามเย็น ไทยซึ่งอยู่ฝ่ายเสรีนิยมมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์รวมทั้งจีน นโยบายต่างประเทศของไทยตอนนั้นเน้นด้านความมั่นคงเป็นหลักต่อมาเมื่อบริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงโดยสัมพันธภาพระหว่างข้าอำนาจที่สำคัญอย่างสหรัฐจีน และสหภาพโซเวียตเปลี่ยนแปลง โดยสหรัฐเริ่มมีท่าทีต่อจีนดีขึ้น ไทยจึงสานความสัมพันธ์กับจีนเช่นกันและได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต ทั้ง 2 ประเทศได้ฟื้นฟูความสัมพันธ์ด้านต่างๆรวมทั้งด้านเศรษฐกิจ และจาก

²² Caporaso, James A. and Maderia, Mary Anne. *Globalization, Institutions & Governance*. London: SAGE Publication, 2012: 101-102.

²³ Gourevitch, Peter. (1978). The Second Image Reversed: The international sources of domestic politics. *International Organization*, 32, 4 (Autumn), 881.

²⁴ Ibid, 905.

²⁵ Ibid, 883, 902, 904.

การที่ไทย จะเผชิญกับวิกฤตน้ำมันในปี ค.ศ. 1979 ทำให้ไทยประสบปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ รวมทั้งภาวะสินค้าเกษตรล้นตลาด ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือทางการค้ากับจีน จึงตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจได้

นอกจากนี้การที่เวียดนามได้บุกกรุกกัมพูชาเกิดเป็นวิกฤตกัมพูชาขึ้นในปี ค.ศ. 1978 ทำให้เกิดปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ ทั้งไทยและจีนต่างมองวิกฤตกัมพูชาเป็นภัยคุกคามไทยและจีนจึงมีผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นหุ้นส่วนเชิงยุทธศาสตร์และมีความร่วมมือทางด้านทหารและความมั่นคง ไทยใช้ความได้เปรียบในการเป็นหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ความมั่นคงของจีนนี้ต่อรองกับจีนให้ระงับการสนับสนุน พทค. (พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) ซึ่งเป็นภัยคุกคามความมั่นคงหลักในประเทศสมัยนั้น ในขณะที่จีนใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่าไทย โดยจีนยอมซื้อสินค้าเกษตรอยู่บ่อยครั้งรวมทั้งขายน้ำมันให้กับไทยในราคาราคาพิเศษเนื่องจากต้องการรักษาความสัมพันธ์กับไทยเพื่อรับใช้ยุทธศาสตร์สำคัญของจีนในการต่อต้านการปิดล้อมของสหภาพโซเวียต

ในขณะเดียวกันช่วงนี้จีนมีนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจจากระบบตลาดมาใช้ มีการเปิดประเทศ ทำให้จีนต้องการการลงทุนจากต่างประเทศจำนวนมาก และเนื่องจากไทยขอให้จีนช่วยรับซื้อสินค้าเกษตรอยู่เสมอนั้นทำให้รูปแบบของความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจเป็นไปในเชิงจีนมีอำนาจต่อรองมากกว่า จีนจึงเสนอให้ไทยมีการขยายความสัมพันธ์จากการค้าไปสู่การลงทุนเพื่อแลกกับการที่จีน จะรับซื้อสินค้าเกษตรจากไทย

นอกจากนี้มีการเปลี่ยนแปลงบริบทของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศคือการเคลื่อนย้ายฐานการลงทุนจากผลกระทบของความตกลง Plaza Accord²⁶ ในปี ค.ศ. 1985 ไปยังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งจีน การที่แต่ละประเทศดำเนินนโยบายปกป้องผลประโยชน์การค้าของตนเองมากขึ้น (protectionism) และการที่เศรษฐกิจโลกเริ่มดีขึ้น การพัฒนาของเศรษฐกิจไทยจากการที่สหรัฐสนับสนุนตามยุทธศาสตร์ต่อต้านคอมมิวนิสต์เพื่อลดความยากจน ทำให้กลุ่มผลประโยชน์โดยเฉพาะกลุ่มทุนธุรกิจของไทยต้องการไปลงทุนในจีนเช่นกัน จึงโน้มน้าวให้รัฐบาลไทยสนับสนุนการลงทุนยังประเทศจีนผ่านช่องทางต่างๆ จากโครงสร้างทางการเมืองภายในประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปเปิดช่องทางให้พลังสังคมเศรษฐกิจนอกเหนือจากกลุ่มอำมาตยาธิปไตยได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายมากขึ้น รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคด้านการลงทุนที่กลุ่มทุนธุรกิจไทยเผชิญ ทำให้รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนการลงทุนจากไทยไปจีน สอดคล้องกับนโยบายของจีนที่ต้องการการลงทุนจากต่างประเทศโดยเฉพาะในช่วงแรกที่ไว้วางใจการลงทุนจากชาวจีนโพ้นทะเล

ยุคที่ 2 ยุคของการเปลี่ยนแปลงจากหุ้นส่วนยุทธศาสตร์สู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1990- 2000)
เป็นยุคที่เน้นความสัมพันธ์และความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ไทยมีการขยายนโยบายกับจีนจากระดับทวิภาคีเป็นระดับภูมิภาคและพหุภาคีกับจีนมากขึ้น นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนมีลักษณะมุ่งสู่การบูรณาการทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (economic integration) และการเปิดเสรีทั้งด้านการค้าและการลงทุนภายในกลุ่มตามแนวทางเสรีนิยม (Liberalism) มากขึ้น ในช่วงแรกของยุคนี้ยังให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการลงทุนจากไทยไปจีน แต่หลังจากวิกฤตเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1997 ทำให้ไทยเน้นนโยบายดึงดูดการลงทุนจากจีนมาไทยมากขึ้น ในขณะที่นโยบายส่งเสริมการลงทุนจากไทยไปจีนลดความสำคัญลง

²⁶ ความตกลงพลาซ่า (Plaza Accord) เป็นความตกลงระหว่างกลุ่มประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐ สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส เยอรมันตะวันตก และญี่ปุ่น ที่ให้เยอรมันตะวันตกและญี่ปุ่นเพิ่มค่าเงิน เนื่องจากสหรัฐขาดดุลการค้ากับประเทศดังกล่าวเป็นจำนวนมาก การเพิ่มค่าเงินมีผลทำให้สินค้ามีราคาสูงขึ้น ทำให้สินค้าจากญี่ปุ่นไม่สามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้ ดังนั้นญี่ปุ่นจึงจำเป็นต้องย้ายฐานการผลิตและส่งออกจากประเทศนั้นแทน

ด้วยบริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศหลังสิ้นสุดสงครามเย็น ขั้วอำนาจระหว่างประเทศมีการเปลี่ยนแปลงจาก 2 ขั้วอำนาจ (bipolar) เป็นหลายขั้วอำนาจ (multipolar) การที่วิกฤตต้มยำกุ้งเริ่มคลี่คลาย ทำให้บรรยากาศทางการเมืองระหว่างประเทศและภายในภูมิภาคเริ่มดีขึ้น ไทยจึงเปลี่ยนแปลงเป้าหมายและนโยบายต่างประเทศจากการเน้นความสำคัญด้านความมั่นคงมาเป็นด้านเศรษฐกิจ เน้นการนำการทูตเชิงการค้า (trade diplomacy) หรือการทูตเชิงพาณิชย์ (commercial diplomacy) มาใช้ ไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับจีนมากกว่าด้านอื่นๆ รวมทั้งในช่วงทศวรรษ 1990 บริบทของระบบเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไป ประเทศในเอเชียมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงมาก รวมทั้งมีกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) มีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (economic integration) แนวคิดภูมิภาคนิยม (regionalism) นโยบายการเปิดประเทศ (open door policy) เหล่านี้ทำให้เศรษฐกิจไทยเติบโตมาก และตั้งเป้าหมายจะเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาค เริ่มเน้นบทบาทการเป็นผู้นำในภูมิภาคอาเซียน ให้ความสำคัญกับภูมิภาคนิยม นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับอนุภูมิภาคมากมาย ดังนั้นนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนจึงอยู่ในรูปแบบของพหุภาคีในระดับภูมิภาคมากขึ้นในลักษณะการรอบความร่วมมือ อย่างเช่นความร่วมมือในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (the Greater Mekong Subregion: GMS) ภายใต้ความร่วมมือเศรษฐกิจภายในเอเชีย-แปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) เป็นต้น

ทั้งนี้นโยบายของจีนอย่างเช่นการเดินทางลงใต้ (Southern tour) ของเติ้งเสี่ยวผิงในปี ค.ศ. 1992 และนโยบายพัฒนาจีนตะวันตก (Go West Policy) ทำให้มีมาตรการดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น รวมทั้งนักลงทุนไทยต้องการไปลงทุนในจีนมากขึ้นเช่นกัน ในขณะเดียวกันมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางการเมืองของไทยไปเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีสถาบันใหม่ๆ ที่ตั้งขึ้นโดยรัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งที่ส่วนใหญ่เน้นไปในด้านเศรษฐกิจ กลุ่มทุนธุรกิจไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการนโยบายมากขึ้น ไทยจึงมีนโยบายสนับสนุนการลงทุนไปยังจีน

ต่อมาเกิดวิกฤตการเงินเอเชียตะวันออกในปี ค.ศ. 1997 ทำให้เศรษฐกิจของไทยและเอเชียได้รับผลกระทบและเกิดปัญหาเศรษฐกิจมากมาย กลุ่มทุนธุรกิจไทยจึงถอนการลงทุนจากจีน ทำให้มูลค่าการลงทุนจากไทยไปจีนในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจลดลง ทั้งนี้วิกฤตเศรษฐกิจเอเชียตะวันออกนี้ถือได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนทางการดำเนินลงทุนของไทยต่อจีน กล่าวคือ ทำให้การลงทุนจากไทยไปจีนลดลง ในขณะที่มีการลงทุนจากจีนมาไทยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากไทยต้องการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจจึงต้องการเงินทุนจากต่างประเทศ ด้วยการพึ่งพาเงินกู้จากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF) และธนาคารโลก รวมทั้งมีนโยบายดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศรวมทั้งจีนด้วย ในขณะที่จีนยังคงรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจเอาไว้และมียุทธศาสตร์ก้าวออกไป (Going Out Strategy) ในช่วงปลายทศวรรษ 1990 ทำให้จีนเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น

ยุคที่ 3 ยุคนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรกับความเข้มข้นทางนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (ค.ศ. 2001-2006) เป็นยุคที่ไทยมีนโยบายการต่างประเทศเชิงรุก มีความคาดหวังที่จะเป็นผู้นำในภูมิภาคจะต้องมีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ดังนั้นรัฐบาลจึงเสริมความสัมพันธ์เชิงรุกในแบบก้าวไปข้างหน้าหรือนโยบายความผูกพันก้าวหน้า (Forward Engagement) การมีการทูตรอบทิศทาง (omni-direction diplomacy) สร้างพันธมิตรกับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยเน้นแนวทางวิถีเอเชีย นอกจากนี้ยังเน้นใช้การทูตเชิงเศรษฐกิจ (economic diplomacy) เพื่อตอบสนองผลประโยชน์แห่งชาติที่ต้องการให้ไทยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจในภูมิภาคจึงให้ความสำคัญกับอัตราการเติบโตของการส่งออก มีนโยบายการตลาดเชิงรุก เพิ่มความเข้มแข็งในตลาดเดิมและขยายตลาดใหม่ ด้วยยุทธศาสตร์การจัดทำเขตการค้าเสรีซึ่งถือว่าจีนเป็นตลาดใหม่ที่มีศักยภาพที่ไทยต้องให้

ความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ

นอกจากนี้การตระหนักถึงการผงาดขึ้นมาของจีน (The Rise of China) ของผู้นำระดับสูง หลังจากที่จีนเข้าไปเป็นสมาชิกของ WTO การปฏิรูปเศรษฐกิจและเปิดประเทศของจีน²⁷ ทำให้จีนก้าวขึ้นมาเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจใหญ่ เป็นผู้ผลิตที่สำคัญของโลก โครงสร้างอำนาจของระบบเศรษฐกิจโลกเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงโน้มเอียงมาทางเอเชียมากขึ้นโดยมีจีนเป็นผู้นำทำให้ผู้นำของไทยให้ความสำคัญกับจีนมาก เห็นได้จากการที่นายกรัฐมนตรีของไทยเดินทางเยือนจีนบ่อยครั้ง และเดินทางไปเยือนจีนเป็นประเทศแรกๆ ก่อนสหรัฐ ซึ่งช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศ ดังนั้นจะเห็นได้ว่านโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนในช่วงนี้โดดเด่นมากโดยเฉพาะนโยบายการค้า ส่วนด้านนโยบายการลงทุนเน้นการส่งเสริมการลงทุนจากจีนซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ก้าวออกไป (Going Out Strategy) ของจีน และยังเป็นนโยบายเชิงรุกกว่ายุคก่อนหน้าอีกทั้งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของไทยต่อจีนรูปแบบใหม่อย่างด้านการค้าที่ได้ปรับปรุงและพัฒนาในยุคต่อมา

ด้านนโยบายการค้า ไทยมียุทธศาสตร์การค้าที่สอดคล้องกับบริบทของเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เน้นกระแสนการค้าเสรี รัฐบาลพยายามอย่างมากที่จะทำความตกลงระดับทวิภาคีกับจีน เห็นได้จากการที่นายกรัฐมนตรีและผู้นำระดับสูงของไทยพยายามที่จะหารือประเด็นดังกล่าวทุกครั้งที่มีการพบปะกับผู้นำของจีน จนทำให้เกิดข้อตกลงเปิดเสรีในสินค้าประเภทผักและผลไม้ก่อน (Early Harvest) ภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ซึ่งเป็นการรวมมือด้านเศรษฐกิจที่สำคัญระหว่างไทยและจีน เนื่องจากจีนมี “นโยบายมุ่งตะวันตก” (Go West Policy) และ “นโยบายรูกองใต้” (Look South Policy) จึงพยายามสนับสนุนข้อตกลงทางการค้าและการลงทุนกับประเทศอาเซียน โดยมองว่าไทยตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่สำคัญของจีน นอกจากนี้ไทยยังดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศกับจีนผ่านกรอบความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างกันในระดับภูมิภาคมากขึ้น เช่น ข้อตกลงริเริ่มเชียงใหม่ (Chiang Mai Initiative: CMI) ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ความร่วมมือระหว่างประเทศในเอเชีย (ACD) เป็นต้น

ที่สำคัญในช่วงนี้กลุ่มผลประโยชน์นอกพลังอำนาจยาธิปไตยอย่างพรรคการเมือง กลุ่มทุนธุรกิจได้เข้ามามีอำนาจการเมืองในโครงสร้างทางการเมืองภายในประเทศเป็นอย่างมากทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และเข้ามามีบทบาทส่วนร่วม และอิทธิพลในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนเพื่อเอื้อผลประโยชน์ของตนในนามผลประโยชน์แห่งชาติ²⁸ ก่อให้เกิดปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interests) นโยบายหรือมาตรการที่ออกมาเป็นผลมาจากการเจรจาต่อรอง การจัดสรรผลประโยชน์ของผู้กำหนดนโยบายมากกว่า ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในช่วงนี้ปัจจัยภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีน

ยุคที่ 4 ยุคหลังนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกับความผันผวนทางการเมืองในประเทศ (ค.ศ. 2007-2015) ในช่วงแรกของยุคนี้นี้ไทยมีสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ ที่ไร้เสถียรภาพทำให้นโยบายด้านต่างประเทศหยุดนิ่ง ไม่มียุทธศาสตร์เชิงรุกที่ชัดเจนเนื่องจาก ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศมากกว่า ทว่าไทยจะมีปัญหาความไม่สงบในประเทศ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนยังคงแน่นแฟ้น โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางการเมืองที่จีนแสดงความเข้าใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและไม่แทรกแซง

²⁷ Pawin Talerngsri and Pimchanok Vonkhorporn. (2005). Trade Policy in Thailand: Pursuing a Dual Track Approach. *ASEAN Economic Bulletin*, 22, 1, 73.

²⁸ ไทยโพสต์. (1 ตุลาคม 2545) และ 6 กลุ่มทุนยึดอำนาจรัฐ ทรท. ได้เวลาทั้งเลขา-ผู้ช่วยรมต. โพลล์คนกรุง ยี้ ทักษิณ 5; โคภิต นาสืบ. (2547). นโยบายของไทยต่อจีนสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร: ศึกษากรณีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, 156- 159.

การเมืองในประเทศไทย พร้อมทั้งการเยือนระหว่างผู้นำระดับสูงยิ่งทำให้ไทยดำเนินนโยบายหันเข้าหาจีนมากขึ้นโดยเฉพาะในช่วงหลังของยุค นอกจากนี้การที่ไทยได้รับผลกระทบต่อวิกฤตการเงินของสหรัฐในปี ค.ศ. 2008 และการที่ถูกชาติตะวันตกลดระดับความสัมพันธ์จากแนวทางในการแก้ไขปัญหาจึงทำให้ไทยมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศเน้นจีนมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติ รวมทั้งการบทบาทของสถาบันหลักอย่างเช่น สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ และกลุ่มผลประโยชน์อย่างเช่นกลุ่มทุนธุรกิจผ่านการประชุมคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ (กรอ.) การติดตามนายกรัฐมนตรีและคณะเดินทางไปจีนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ล้วนทำให้ไทยมีนโยบายการค้าและการลงทุนต่อจีน

ทั้งนี้ในช่วงครึ่งหลังของยุคนั้นนโยบายและยุทธศาสตร์เศรษฐกิจและการต่างประเทศเริ่มชัดเจนขึ้นโดยเฉพาะนโยบายการส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาคที่เชื่อมโยงฐานการผลิตกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคโดยเส้นทางนี้จะเชื่อมโยงไปถึงทางตอนใต้ของจีน ซึ่งมีความต่อเนื่องในการดำเนินนโยบายถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองบ่อยครั้ง ดังนั้นนโยบายและมาตรการทางการค้าและการลงทุนต่อจีนในยุคนี้จึงเน้นที่การเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในภูมิภาค การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการขนส่งสินค้า การลงทุน และการเดินทางของประชาชนในภูมิภาค ทั้งนี้ไทยมีการใช้นโยบายการค้าผ่านกรอบความร่วมมือในระดับพหุภาคีมากขึ้น โดยเฉพาะในกรอบความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีนซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของจีนที่สนับสนุนให้อาเซียนให้เป็นศูนย์กลางของภูมิภาค ให้ความสำคัญกับอาเซียนภายใต้กรอบ “2+7 ในยุคเพชร”²⁹ รวมทั้งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การค้าเสรีของจีน และตอบโต้ ต่อยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนของสหรัฐจากบริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศที่จะกลับเข้ามาปักหมุดเอเชีย (Pivot to Asia)³⁰ โดยมีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจภาคพื้นแปซิฟิก (Trans-Pacific Partnership: TPP) เป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

นโยบายการส่งเสริมการลงทุนไทยได้ให้ความสำคัญกับนโยบายการลงทุนจากจีนมาไทยโดยเฉพาะโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบรางซึ่งไทยผลักดันความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีโดยเฉพาะ GMS ทั้งนี้นโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยดังกล่าวสอดคล้อง กับยุทธศาสตร์ Belt and Road Initiative ของจีน ที่ส่วนหนึ่งต้องการเชื่อมโยงโครงข่ายการคมนาคมขนส่งของจีนกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน ทำให้จีนมีการดำเนินการในเชิงรุกต่างๆ เพื่อที่จะทำความตกลงร่วมมือกับไทย นอกจากนี้ไทยยังมีมาตรการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ก้าวออกไป (Going Out Strategy) ของจีนทำให้นักลงทุนจีนสนใจที่จะเข้ามาลงทุนในไทยเพิ่มขึ้น

ปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีน

จากการวิเคราะห์นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนและปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายข้างต้นพบว่าปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายได้แก่

²⁹ กรอบ 2+7 ในยุคเพชร คือ กรอบว่าด้วยเป้าหมายทางการเมือง 2 ประการคือ ความเชื่อใจร่วมกันในเชิงยุทธศาสตร์ (strategic mutual trust) ในการเป็นเพื่อนบ้านที่ดี และการมีผลประโยชน์ร่วมกัน (mutual benefit) จากการพัฒนาเศรษฐกิจและความร่วมมือใน 7 ด้าน คือ 1). การเจรจาเพื่อลงนามจัดทำสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศฉันมิตร 2). การยกระดับความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China FTA) 3). การเชื่อมโยงด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม 4). การส่งเสริมความร่วมมือทางการเงินและการป้องกันความเสี่ยงในภูมิภาค 5). ความร่วมมือทางทะเล 6). ความร่วมมือด้านความมั่นคงและทหาร 7). การแลกเปลี่ยนบุคลากรและวัฒนธรรม

³⁰ ปักหมุดเอเชีย เป็นยุทธศาสตร์การหันกลับมาที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกซึ่งสหรัฐเคยมีบทบาทและอิทธิพลมากมาก่อน

1. บริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากสัมพันธภาพระหว่างประเทศต่างๆ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวในระบบการเมืองระหว่างประเทศทำให้เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศเปลี่ยนแปลง และส่งต่อนโยบายด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนด้วย ตัวอย่างเช่นในยุคแรกของการฟื้นฟูความสัมพันธ์ บริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศอยู่ในช่วงระบบ 2 ขั้วอำนาจในสงครามเย็น การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมหาอำนาจในยุคนั้นระหว่างสหรัฐ จีน และสหภาพโซเวียต ทำให้มีการร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ของทั้ง 2 ประเทศใกล้ชิดกันมากขึ้นทำให้จีนมีการตอบสนองที่ดีต่อนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยทั้งทางด้านการค้าและการลงทุน เช่น การรับซื้อสินค้าเกษตรล้นตลาด การยินยอมขายน้ำมันในราคามิตรภาพ การร่วมมือด้านการลงทุนกับไทย

2. บริบทของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นตัวกำหนดเชิงโครงสร้างที่ทำให้ไทยต้องมีการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทของระบบเศรษฐกิจโลก เช่น ในช่วงที่ระบบเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในช่วงทศวรรษ 1990 คือ กระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (economic integration) ระหว่างกลุ่มประเทศต่างๆ แนวคิดภูมิภาคนิยม (regionalism) ที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคและอนุภูมิภาคมากขึ้น รวมทั้งแต่ละประเทศใช้นโยบายปกป้องผลประโยชน์ของตนเองด้านการค้า (protectionism) มากขึ้น ไทยได้หันมาใช้นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนผ่านกรอบความร่วมมือดังกล่าวมากขึ้นจากเดิมที่อยู่ในลักษณะทวิภาคี เช่น APEC GMS หรือภายใต้อนุภูมิภาคอย่างสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจทางภาคเหนือ หรือการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจเอเชียในปี ค.ศ.1997 ทำให้เกิดความร่วมมือในระดับภูมิภาคมากขึ้น เช่น การรวมกลุ่มอาเซียน+3³¹ ทำให้ไทยสามารถใช้นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนผ่านความร่วมมือทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคได้มากขึ้น เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์ของไทยอย่างเช่นการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศและแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงปลายทศวรรษ 1990 จากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นร่วมกัน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและแน่นแฟ้นจะส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น เห็นได้จากความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยและจีนที่ใกล้ชิดในช่วงวิกฤตกัมพูชา เป็นความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนยุทธศาสตร์ ไทยและจีนช่วยเหลือและพึ่งพากันและกันทางทหารและการเมือง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจต่อจีนด้วย เช่น ในสมัยของนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เดินทางไปจีนนอกเหนือจากเพื่อหารือเรื่องสถานการณ์ในกัมพูชาแล้วยังมีการเจรจาทางการค้าด้วย นอกจากนี้การเยือนระหว่างผู้นำระดับสูงยังทำให้จีนตอบสนองและตกลงรับนโยบายของไทยมากขึ้น เช่น การเดินทางไปพบปะผู้นำจีนบ่อยครั้งของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร จนกระทั่งจีนเห็นชอบเรื่องความตกลงการเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ก่อนความตกลงการค้าสินค้าภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างอาเซียนและจีน

4. นโยบายของจีน เป็นปัจจัยที่มีส่วนต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีน เนื่องจากส่งผ่านผลกระทบด้านผลประโยชน์ สังคม และความต้องการของไทย ตัวอย่างเช่น ในช่วงที่จีนดำเนินนโยบายเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจ จีนยังมีนโยบายต้องการขยายตลาดสินค้าไปยังต่างประเทศ และมีนโยบายพึ่งพาตนเองโดยเฉพาะในด้านการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคให้เพียงพอกับความต้องการในประเทศ จึงต้องการลดการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศลง นางเฉินหมู่หวา รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจสัมพันธ์และการค้าต่างประเทศของจีนเสนอว่า ไทยและจีนควรมีการพัฒนาความสัมพันธ์ในด้านอื่นนอกเหนือจากการค้าด้วย³² จึงเสนอให้ไทยมีการทำความ

31 กลุ่มอาเซียน+3 คือ การรวมกลุ่มระหว่างประเทศอาเซียน 10 ประเทศและประเทศเอเชียตะวันออก 3 ประเทศ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้

32 มติชน (31 กรกฎาคม พ.ศ. 2527), 16; สยามรัฐ (1 สิงหาคม พ.ศ. 2527), 11 อ้างใน สุนิสา สุขชี. (2545). บทบาทบริษัทข้ามชาติไทยในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย-จีน พ.ศ. 2524-2539. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 126.

ตกลงด้านการลงทุนเพื่อแลกเปลี่ยนกับการซื้อสินค้าเกษตรจากไทย โดยจีนจะให้ผลประโยชน์อื่นๆ แก่ไทยเป็นการตอบแทน หรือการที่จีนมีนโยบายพัฒนาจีนตะวันตกจึงผ่อนคลายกฎระเบียบด้านการลงทุนและออกมาตรการเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งทำให้การลงทุนของไทยต้องการไปลงทุนในจีนเช่นกันจึงพยายามโน้มน้าวให้รัฐบาลไทยออกนโยบายหรือมาตรการในการสนับสนุนการลงทุนของไทยในจีน

อย่างไรก็ตามโดยเปรียบเทียบไทยยังมีอำนาจในการเจรจาต่อรองและความสามารถในการใช้เครื่องมือนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศน้อยกว่าจีนที่เป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ ในระดับทวิภาคีข้อเสนอที่มาจากฝ่ายจีนสามารถตกลงผลเจรจาได้เลย และจากอำนาจในการเจรจาต่อรองที่ไม่เท่าเทียม ทำให้นโยบายของจีนมีน้ำหนักมากกว่า ดังนั้นผลประโยชน์จากความตกลงหรือความร่วมมือระหว่างกันจึงเป็นแบบ relative gain คือไทยจะได้ผลประโยชน์จากความตกลงน้อยกว่าจีน ตัวอย่างเช่น การที่จีนทำความตกลงการค้ากับไทยถูกใช้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่เข้าหาภูมิภาคอาเซียนของจีน เห็นได้จากการที่จีนต้องการให้กรอบความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผัก และผลไม้ระหว่างไทย-จีน มีลักษณะ Joint Initiative ที่สามารถเปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิกอาเซียนอื่นๆ ที่สนใจเข้าร่วมในความตกลงดังกล่าวได้ตามความสมัครใจภายใต้หลักการต่างตอบแทนซึ่งไทยไม่ได้ขัดข้องในหลักการ³³ ข้อเสนอของจีนเท่ากับเป็นการเร่งรัดการดำเนินการลดภาษีภายใต้เขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน และการขยายผลความร่วมมือระหว่างประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียนผ่านไทย หรือการที่จีนอ้างว่ากระบวนการนำความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ไปปฏิบัติมีความล่าช้าเนื่องจากการเปลี่ยนผ่านของคณะทำงานในหน่วยงานของรัฐ แต่แท้จริงแล้วจีนรอเวลาให้เข้าสู่ฤดูกาลเก็บเกี่ยว³⁴ ซึ่งฝ่ายไทยเองก็ขาดการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่มาจากฝั่งจีนปล่อยให้เกิดโอกาสที่ไทยเสียประโยชน์จากความตกลง

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยภายในได้แก่

1. ผลประโยชน์แห่งชาติ รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะบรรลุปณิธานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สนองตอบต่อเป้าหมายหรือยุทธศาสตร์ใหญ่ของประเทศตามที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะมุ่งต่อผลประโยชน์สูงสุดของประเทศไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจอย่างการแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจภายในประเทศการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การเพิ่มมูลค่าทางการค้า การส่งออก การลงทุน การเติบโตของเศรษฐกิจในประเทศ การกระจายความเจริญสู่พื้นที่ต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศ ตัวอย่างเช่น การที่รัฐบาลไทยสนับสนุนและผลักดันความร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งคมนาคมและโลจิสติกส์กับจีนทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีในช่วงหลังนี้ เพื่อตอบสนองต่อผลประโยชน์แห่งชาติด้านเศรษฐกิจที่ต้องการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การเป็นศูนย์กลางของการผลิตสินค้าและบริการในภูมิภาค หรือผลประโยชน์แห่งชาติด้านการเมืองและความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นการรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศและภูมิภาค และการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของไทยกับประเทศต่างๆ การส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีระหว่างประเทศ ตัวอย่างเช่น การที่ไทยมีความสัมพันธ์กับจีนมากขึ้นเนื่องจากถูกสหรัฐและประเทศตะวันตกลดระดับความสัมพันธ์ทำให้ความร่วมมือและความตกลงร่วมกันหยุดชะงัก³⁵ ไทยจึงต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์กับ

³³ กระทรวงพาณิชย์. (24 สิงหาคม 2548). หนังสือที่ พณ 0307/3446 การดำเนินการตามสิทธิและพันธกรณีภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสาธารณประชาชนจีน.

³⁴ อัครศรี พานิชสาส์น. (สิงหาคม 2546). ข้อเท็จจริงการค้ากับจีน: กรณีการทำข้อตกลงการค้าผัก-ผลไม้ปลอดภาษี. วิเคราะห์ข่าว เศรษฐสาร, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 17.

³⁵ กรุงเทพธุรกิจ ออนไลน์. (25 มิถุนายน 2558). สหรัฐจะช่วยเหลือไทยจนกว่าจะเป็นประชาธิปไตย, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/653468>.ไทยโพสต์. (26 มิถุนายน 2557). สหรัฐคืนความทุกข์ ระงับช่วยเหลือมั่นคงไทยจีนเสียเปรียบอาเซียนรับคสช, จาก <http://www.ryt9.com/s/tpd/1927437>.

ประเทศอื่นรวมทั้งจีนที่มีแนวโน้มจะใกล้ชิดกันมากขึ้น ทั้งนี้ไทยใช้ประโยชน์ด้านภูมิศาสตร์จากการตั้งอยู่ในศูนย์กลางของภูมิภาค การเป็นประตูสู่อาเซียน ด้วยการตั้งเป้าหมายให้ไทยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของภูมิภาค เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่ง และโลจิสติกส์เพื่อให้บรรลุผลประโยชน์แห่งชาติอีกด้วย

นอกจากนี้ไทยมีเทคนิคในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของประเทศมากขึ้น ตัวอย่างเช่น การที่ไทยพยายามเร่งรัดการเจรจาพิธีสารเรื่องข้อกำหนดในการตรวจสอบและกักกันโรคสำหรับการส่งออกนำเข้าผลไม้ระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านประเทศที่สามในเส้นทาง R3A ที่ลงนามเมื่อวันที่ 21 เมษายน ค.ศ. 2011 เพื่อให้ทันกับช่วงฤดูกาลที่ผลไม้ของไทยออกสู่ตลาด (ประมาณเดือนเมษายน-พฤษภาคม) จากเดิมที่ไทยยินยอมให้จีนเลื่อนวันที่มีผลบังคับใช้ในความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้จนถึงช่วงที่ผลไม้เมืองหนาวของจีนออกสู่ตลาด หรือความพยายามโน้มน้าวให้ประเทศสมาชิกในความร่วมมือระดับพหุภาคีอย่างอาเซียน+3 และ GMS เห็นความสำคัญและประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ในภูมิภาค³⁶ ซึ่งเป็นโครงการที่สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยที่ส่งผลต่อผลประโยชน์แห่งชาติโดยเชื่อมโยงกับเส้นทางภายในประเทศที่จะอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้าและบริการ พัฒนาความเจริญในพื้นที่ที่เส้นทางตัดผ่าน รวมทั้งการลดต้นทุนโดยอาศัยการร่วมทุนของประเทศภาคี

2. สถาบันในประเทศ/ ตัวแสดงในการกำหนดนโยบาย เป็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจต่อจีน โดยสถาบันที่มีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ มีความชำนาญความรู้ความสามารถในประเด็นนั้นๆ ตัวอย่างเช่น กระทรวงการต่างประเทศที่รับผิดชอบให้เรื่องความสัมพันธ์กับจีน การดูแลเรื่องเอกสาร เนื้อหาของความตกลงหรือบันทึกความเข้าใจทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีที่ทำร่วมกับจีน การมีส่วนร่วมในการเจรจา การดูแลเรื่องบทบาทและท่าทีของไทยในเวทีระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ดูแลรับผิดชอบในเรื่องการค้ากับจีนทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี เช่น ในกรอบองค์การการค้าโลก ความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชีย-แปซิฟิก การค้าเสรีอาเซียน-จีน ความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค การเจรจาการค้า กระทรวงการคลังดูแลรับผิดชอบเรื่องอัตราภาษีการค้าระหว่างกัน พิธีสาร และระเบียบทางการค้า สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน กระทรวงอุตสาหกรรมดูแลรับผิดชอบเรื่องการลงทุน นอกจากนี้ยังมีสถาบันอื่นๆที่เกี่ยวข้องตามแต่ละประเด็น เช่น กระทรวงคมนาคม ดูแลรับผิดชอบเรื่องโครงการพัฒนาเส้นทางถนน รถไฟ ร่วมกันเป็นต้น

นอกจากนี้หลายครั้งการจัดตั้งสถาบันขึ้นมาใหม่ในกระบวนการนโยบายเศรษฐกิจด้วย เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน (กรอ.) ในสมัยของพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยตรงได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจ เพื่อให้การแก้ไขปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศขณะนั้นตรงจุดมากขึ้น ทั้งนี้สถาบันที่มีบทบาท และส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแต่ละยุคแต่ละรัฐบาลไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับว่าใครหรือฝ่ายไหนเป็นผู้ที่มีอำนาจในโครงสร้างทางการเมือง และจะนำสถาบันใดเข้ามาอยู่ในกระบวนการนโยบาย

3. กลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลประโยชน์ที่มีบทบาทและอิทธิพลในการกระบวนการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างไทยต่อจีนมากที่สุด คือ กลุ่มทุนธุรกิจ เดิมกลุ่มทุนธุรกิจเข้ามามีอิทธิพลผ่านความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับชนชั้นนำทางอำนาจและกลุ่มขุนนางวิชาการ ต่อมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ทำให้กลุ่มทุนธุรกิจสามารถเข้ามามีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในบาง

³⁶ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 22 มิถุนายน 2558. มติคณะรัฐมนตรีที่ นร 1104/3647 เรื่องผลการประชุมระดับรัฐมนตรีเวทีหารือเพื่อการพัฒนาแนวระเบียงเศรษฐกิจ ครั้งที่ 7 (7th Economic Corridor Forum: ECF-7) ภายใต้แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (GMS) ณ นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน.

คณะรัฐมนตรีมีจำนวนของรัฐมนตรีที่มีภูมิหลังเป็นนักธุรกิจมากกว่า 50% สะท้อนการที่นักการเมืองและกลุ่มทุนธุรกิจเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในกระบวนการกำหนดนโยบาย³⁷ นอกจากนี้มีเพียงกลุ่มทุนธุรกิจเฉพาะรายใหญ่หรือกลุ่มที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเท่านั้นจะสามารถมีบทบาทผ่านสายสัมพันธ์กับตัวแสดงในอุปทานกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้³⁸ ในขณะที่กลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่ม อย่างเกษตรกรรายย่อย ผู้ประกอบการ SME และกลุ่มผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดนโยบายกลับไม่ได้มีส่วนร่วมหรือเสนอแนะความคิดเห็นหรือมีน้อยมาก ทำให้การจัดทำนโยบายไม่ได้เป็นการกระจายผลประโยชน์ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณะอย่างเท่าเทียม ตัวอย่างเช่น ในยุคของนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นั้นกลุ่มทุนธุรกิจเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศมาก³⁹ นโยบายการค้า ของไทยยุคนั้นเน้นการจัดตั้งเขตการค้าเสรีกับต่างประเทศ ไทยได้รับแรงทำความตกลงเร่งลดภาษีสินค้าผักและผลไม้ โดยขาดการรับฟังความคิดเห็นและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรรายย่อย⁴⁰ ขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่จะเตรียมความพร้อมในการรับมือทำให้เกษตรกรรายย่อยได้รับผลกระทบจากการไหลทะลักเข้ามาของสินค้าจีน ในขณะที่ผู้ได้รับผลประโยชน์ที่แท้จริงคือบริษัทรายใหญ่ที่ลงทุนในจีนอยู่แล้วและมีการตกลงกับรัฐบาลจีน⁴¹

สรุปและข้อเสนอแนะ

โดยสรุปไทยมีปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศแตกต่างกันในแต่ละยุค โดยยุคแรกอันเป็นยุคที่ฟื้นและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน (ค.ศ. 1975- 1989) เป็นช่วงที่ไทยเริ่มมีนโยบายและความร่วมมือด้านการค้าการลงทุนกับจีน ในด้านการลงทุนไทยมีนโยบายสนับสนุนการออกไปลงทุนในจีนมากกว่านโยบายที่จะดึงดูดการลงทุนของจีนมาไทย ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดนโยบายได้แก่ ปัจจัยด้านบริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศ บริบทของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน นโยบายของจีน ผลประโยชน์แห่งชาติ สถาบันในประเทศ/ตัวแสดงในการกำหนดนโยบาย และกลุ่มผลประโยชน์ ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย ต่อมายุคที่ 2 อันเป็นยุค ที่เปลี่ยนแปลงจากหุ้นส่วนยุทธศาสตร์สู่ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ (ค.ศ. 1990- 2000) ไทย มีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนชัดเจนแน่นอนขึ้นทั้งทางด้านการค้าและการลงทุน รวมทั้งมีการขยายความร่วมมือและความตกลงร่วมกันในระดับพหุภาคีทั้งนี้ในด้านการลงทุนเนื่องจากในช่วงหลังของยุคนี้ไทยประสบวิกฤตเศรษฐกิจ จึงทำให้ไทยเน้นกับนโยบายดึงดูดการลงทุนจากจีนมาไทยมากขึ้น มีปัจจัยด้านบริบทของระบบการเมืองระหว่างประเทศ บริบทของระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน นโยบายของจีน ผลประโยชน์แห่งชาติ สถาบันในประเทศ/ตัวแสดงในการกำหนดนโยบาย และกลุ่มผลประโยชน์ ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย ยุคที่ 3 ยุคนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรกับความเข้มข้นทางนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (ค.ศ. 2001-2006) ไทยมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศมุ่งต่อจีนมากขึ้น และเมื่อเปรียบเทียบกับยุคอื่นนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนในช่วงนี้มี

³⁷ โสภิต นาสืบ. (2547). นโยบายของไทยต่อจีนสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร: ศึกษากรณีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ, 139.

³⁸ กองบรรณาธิการ. (สิงหาคม- ธันวาคม 2546). วิเคราะห์ชะตากรรมการเมืองไทยในอ้อมมือธุรกิจการเมือง.จดหมายข่าว ครป. ฉบับที่ 31.

³⁹ รัตนพงษ์ สอนสุภาพ และประจักษ์ น้าประสานไทย. (2546). *Thaksinomic's Model ปฏิรูปความมั่งคั่งสู่ฐานอำนาจใหม่*. กรุงเทพฯ บริษัท ยูเอ็กซ์เพรส จำกัด, 12-13.

⁴⁰ ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม. (2551). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยนโยบายเขตการค้าเสรีของไทย. กรุงเทพฯ : โครงการ WTO Watch, 43, 103-104.

⁴¹ อักษรศรี พาณิชสาสน. (2546). มิติใหม่ความสัมพันธ์ไทย-จีนในเวทีเศรษฐกิจการค้าโลก: หลังจีนเข้าเป็นสมาชิก WTO. กรุงเทพฯ: โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (5-50).

ลักษณะเชิงรุกและโดดเด่นมากโดยเฉพาะนโยบายการค้า มีปัจจัยด้านบริบทระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน นโยบายของจีน ผลประโยชน์แห่งชาติ สถาบันในประเทศ/ตัวแสดงในการกำหนดนโยบาย และกลุ่มผลประโยชน์ ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย และยุคที่ 4 ยุคหลังนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร กับความผันผวนทางการเมืองในประเทศ (ค.ศ. 2007-2015) นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนเริ่มชัดเจนมากขึ้นในช่วงหลังของยุค โดยทั้งนโยบายการค้าและการลงทุนจะให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมความเชื่อมโยงในภูมิภาค การพัฒนา การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ และให้ความสำคัญกับนโยบายการลงทุนจากจีนมาไทยโดยเฉพาะโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบราง มีปัจจัยด้านบริบทระบบการเมืองระหว่างประเทศ บริบทระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีน นโยบายของจีน ผลประโยชน์แห่งชาติ สถาบันในประเทศ/ตัวแสดงในการกำหนดนโยบาย และกลุ่มผลประโยชน์ที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบาย

จากผลการศึกษา ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศของไทยต่อจีนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่

1. ไทยควรมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนทั้งเชิงรับและเชิงรุก โดยสัดส่วนของนโยบายทั้ง 2 ลักษณะจะขึ้นอยู่กับปัจจัยเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ใหญ่ของประเทศ ทั้งนี้ที่ผ่านมาไทยมีนโยบายเชิงรุกต่อจีนค่อนข้างน้อย มีเพียงบางช่วงที่ไทยมีนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนในเชิงรุกที่โดดเด่น ที่สำคัญไทยควรมียุทธศาสตร์ใหญ่ของประเทศและเป็นยุทธศาสตร์เชิงรุกเพื่อเป็นกรอบในการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายอื่นๆ เกิดการบูรณาการยุทธศาสตร์ของประเทศ การทำงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งจะส่งเสริมให้นโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่อจีนประสบผลสำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศที่วางไว้ นอกจากนี้ไทยควรแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องระหว่างนโยบายและยุทธศาสตร์ของไทยกับของจีน รวมทั้งผลประโยชน์ร่วมกันที่จีนจะได้จากการดำเนินนโยบายและมาตรการของไทย ซึ่งจะช่วยผลักดันให้นโยบายของไทยประสบความสำเร็จ

ในขณะเดียวกันไทยก็ควรมีนโยบายเชิงรับ เพื่อเตรียมความพร้อมต้อนรับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และมาตรการของจีนที่อาจจะส่งผลกระทบต่อไทย รวมทั้งการหาทางเจรจาลดปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือหรือความตกลงที่มีร่วมกัน เช่น การหาแนวทางในการขยายเวลาการเปิดการค้าสินค้าอุตสาหกรรมเสรี เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทยมีการเตรียมความพร้อมต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการบังคับใช้ รวมทั้งพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน

2. ไทยสามารถได้ประโยชน์จากความได้เปรียบทางภูมิรัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากไทยเป็นประเทศเล็กจึงไม่สามารถใช้เครื่องมือทางด้านเศรษฐกิจได้อย่างเต็มที่ อำนาจการต่อรองทางด้านผลประโยชน์น้อย ทว่าไทยสามารถใช้เครื่องมือนโยบายที่เป็นจุดแข็งของไทยจากยุทธศาสตร์ทางด้านภูมิรัฐศาสตร์ การเป็นศูนย์กลางของภูมิภาค เป็นประตูอาเซียน การเข้าถึงประเทศต่างๆ ที่จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และรักษาเสถียรภาพ และจากยุทธศาสตร์ทางด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางกระจายสินค้า บริการ และการลงทุนของจีนไปสู่ประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคอาเซียน เป็นศูนย์กลางของความเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมและโลจิสติกส์ เพื่อสร้างเงื่อนไขในการเจรจาต่อรองกับจีนทางการค้าและการลงทุนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายนโยบาย และผลประโยชน์สูงสุดของประเทศ

3. ไทยควรพยายามถ่วงดุลอำนาจระหว่างประเทศต่างๆ โดยเฉพาะระหว่างประเทศมหาอำนาจ เช่น จากการแข่งขันในภูมิภาคเอเชียระหว่างจีนและสหรัฐฯ เนื่องจากจีนกังวลยุทธศาสตร์ปึกหมุดเอเชียของสหรัฐฯ เกรงว่า

สหรัฐจะปิดล้อมจีน และเนื่องจากจีนยังมีปัญหาทางการเมืองกับประเทศต่างๆ และปัญหาเขตแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน⁴² จีนจึงได้ให้ความสำคัญกับไทยทั้งในแง่ภูมิรัฐศาสตร์ที่ไทยเป็นศูนย์กลางของภูมิภาคอาเซียนในการเชื่อมโยงเส้นทางตอนใต้ของจีน การที่ไทยเป็นประเทศที่ไม่มีความขัดแย้งทางการเมืองหรือพื้นที่ที่ทับซ้อนกับจีน ความใกล้ชิดทางเชื้อชาติ ซึ่งไทยได้ใช้ข้อได้เปรียบที่มีตรงนี้กับจีนพอสมควร เห็นได้จากการที่ไทยเน้นย้ำบทบาทและท่าทีของการเป็นผู้ประสานงานในภูมิภาคระหว่างอาเซียนและจีน การสนับสนุนให้จีนเข้ามามีส่วนร่วมในยุทธศาสตร์สำคัญของอาเซียนและไทยอย่างการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ในภูมิภาค การยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับจีนทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีอย่างเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน หรือร่วมกับประเทศภาคีอื่นๆ อย่างความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) เป็นต้น

รวมทั้งไทยควรรักษาความสัมพันธ์กับจีนอย่างสมดุล เพราะหากใกล้ชิดมากเกินไปอาจทำให้ประเทศพันธมิตรทางเศรษฐกิจอื่นของไทยไม่พอใจ พลอยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศมหาอำนาจอื่นลดลงไม่ว่าจะเป็นสหรัฐหรือญี่ปุ่น รวมทั้งจะเป็นการพึ่งพาจีนมากเกินไป อำนาจในการเจรจาต่อรองกับจีนน้อยลงโดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจซึ่งจีนถือได้ว่าเป็นประเทศใหญ่ ประสิทธิภาพในการใช้เครื่องมือนโยบายเศรษฐกิจมีมาก อาจจะส่งผลกระทบต่อไทยได้ ในขณะที่เดียวกันไทยก็ไม่ควรทิ้งระยะห่างจากจีนเกินไปเพราะจะทำให้ความสำคัญทางเศรษฐกิจของไทยต่อจีนน้อยลงเมื่อเทียบกับประเทศอื่นในอาเซียน เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม ที่กำลังมีความสำคัญต่อจีนทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

4. ไทยควรให้ความสำคัญกับอาเซียน การที่ไทยรวมกลุ่มเข้ากับประเทศอาเซียนอีก 9 ประเทศจะเป็นการเพิ่มอำนาจในการเจรจาต่อรองทางเศรษฐกิจของไทยซึ่งเป็นประเทศเล็กกับจีน เช่น ภายใต้กรอบความตกลงการค้าเสรีอาเซียน-จีน ที่มีความตกลงทั้งทางด้านการค้าสินค้า การค้าบริการ และการลงทุน สำหรับจีนอาเซียนยังมีความสำคัญในเชิงยุทธศาสตร์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และทางการเมืองในภูมิภาคเห็นได้จากกรอบ “2+7 ในยุคเพชร” รวมทั้งการพึ่งพากันทางด้านเศรษฐกิจที่มีมากขึ้น โดยในปี ค.ศ. 2015 จีนถือเป็นคู่ค้าอันดับ 1 ของอาเซียนกับบรรดาประเทศคู่ค้านอกสมาชิกอาเซียน มีมูลค่าการค้าระหว่างกันอยู่ที่ 345,764 ล้านดอลลาร์สหรัฐ⁴³ คิดเป็นสัดส่วน 8.74 % ของมูลค่าการค้าของจีนทั้งหมด รวมทั้งด้านการลงทุนโดยอาเซียนลงทุนในจีน มีมูลค่าประมาณ 76,572 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (ไม่นับตัวเลขของการลงทุนจากประเทศเวียดนามและลาวซึ่งขาดข้อมูล)⁴⁴ ในขณะที่จีนลงทุนในอาเซียน มูลค่า 8,155 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นสัดส่วน 17% ของมูลค่าการลงทุนจากประเทศนอกอาเซียนทั้งหมด⁴⁵

⁴² ภาควิช บัญชี. (27 กันยายน 2558). เป้าหมายเบื้องหลังการดำเนินนโยบายต่างประเทศจีน. ค้นเมื่อวันที่ 28 เดือน ตุลาคม ปี 2559, จาก <http://www.vjiaichina.com/articles/433>

⁴³ ASEAN Foreign Direct Investment Statistics. (5 October 2016). *Top ten sources of foreign direct investment inflows in ASEAN*. Retrieved December 2016, from http://asean.org/storage/2015/09/Table-27_oct2016.pdf. Accessed 2016.

⁴⁴ National Bureau of Statistics of China. (2017). *Utilization of Foreign Capital*. China Statistical Yearbook 2016. Retrieved December 2017, from <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2016/html/1114EN.jpg>.

⁴⁵ Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). (September 2016). *ASEAN foreign investment report 2016 foreign direct investment and MSME linkages*. Jakarta: ASEAN Secretariat, from <http://asean.org/storage/2016/09/ASEAN-Investment-Report-2016.pdf>

เอกสารอ้างอิง

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. (กุมภาพันธ์ 2559). ข้อมูลการค้าไทย- จีน. ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2559, จาก http://www.dtn.go.th/files/58/%E0%b9%80%E0%B8%AD%E0%B9%80%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A2/%E0%B8%88%E0%B8%B5%E0%B8%99/china_2s_0259.pdf.

กรุงเทพธุรกิจ ออนไลน์. (25 มิถุนายน 2558). สหรัฐระงับช่วยเหลือไทยจนกว่าจะเป็นประชาธิปไตย, จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/653468>.

กระทรวงพาณิชย์. (24 สิงหาคม 2548). หนังสือที่ พณ 0307/3446 การดำเนินการตามสิทธิและพันธกรณี ภายใต้กรอบความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และสาธารณประชาชนจีน.

กองบรรณาธิการ. (สิงหาคม- ธันวาคม 2546). วิเคราะห์ชะตากรรมการเมืองไทยในอุ้งมือธุรกิจการเมือง. จดหมายข่าว ครป. ฉบับที่ 31.

จุลชีพ ชินวรรณ. (2553). 35 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-จีน พ.ศ.ปี 2518-2553: อดีต ปัจจุบัน อนาคต. กรุงเทพฯ: Openbook.

ไทยโพสต์. (1 ตุลาคม 2545) แฉ 6 กลุ่มทุนยึดอำนาจรัฐ ทรท. ได้เวลาทิ้งเลขา-ผู้ช่วยรมต. โพลล์คนกรุงยี้ ทักซิณ 5.

ไทยโพสต์. (26 มิถุนายน 2557). สหรัฐคืนความทุกข์ ระงับช่วยเหลือมั่นคงไทยจีนเสีย! อำแขนรับคสช., จาก <http://www.ryt9.com/s/tpd/7347291>.

ธรรมวิทย์ เทอดอุดมธรรม. (2551). เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยนโยบายเขตการค้าเสรีของไทย. กรุงเทพฯ : โครงการ WTO Watch.

ประภัสสร เทพชาตรี. (2552). ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ: สำนักสังคมนิยม. รัฐศาสตร์สาร, 30, 1, (มกราคม- เมษายน 2552), 180-202.

ภาคย์ บุญนุช. (27 กันยายน 2558). เป้าหมายเบื้องหลังการดำเนินนโยบายต่างประเทศจีน. ค้นเมื่อวันที่ 28 เดือน ตุลาคม ปี 2559, จาก <http://www.vijachina.com/articles/433>

เยาวเรศ ทับพันธ์. (2557). เศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ: ทฤษฎีและนโยบาย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

รัตนพงษ์ สอนสุภาพ และประจักษ์ น้าประสานไทย. (2546). Thaksinomic's Model ปฏิรูปความมั่งคั่งสู่ฐานอำนาจใหม่. กรุงเทพฯ บริษัท ยู เอ็กซ์เพรส จำกัด.

โสภิต นาสืบ. (2547). นโยบายของไทยต่อจีนสมัยรัฐบาลทักษิณ ชินวัตร: ศึกษากรณีการจัดตั้งเขตการค้าเสรีไทย-จีน. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สุนิสา สุขชี. (2545). บทบาทบริษัทข้ามชาติไทยในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไทย-จีน พ.ศ. 2524-2539. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. 22 มิถุนายน 2558. มติคณะรัฐมนตรีที่ นร 1104/3647 เรื่องผลการประชุมระดับรัฐมนตรีเวทีหารือเพื่อการพัฒนาแนวระเบียงเศรษฐกิจ ครั้งที่ 7 (7th Economic Corridor Forum: ECF-7) ภายใต้แผนงานความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (GMS) ณ นครคุนหมิง มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (7 มกราคม 2559). สถิติการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศรายเดือนสะสมปี 2558 (มกราคม – ธันวาคม). ค้นเมื่อ 17 มกราคม 2559, จาก http://www.boi.go.th/upload/Stat_Foreign_122015-1_59169.pdf

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (8 กรกฎาคม 2558). *Foreign Investment from Major Countries*. ค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2558, จาก http://www.boi.go.th/upload/FDI_Inv_122015_89104.pdf

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (2006) อ้างใน พิทยา สุวคันธ์. *การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของจีนในไทยและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย-จีน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วิทยาลัยสหวิทยาการ.

อักษรศรี พานิชสาส์น. (2546). *มิติใหม่ความสัมพันธ์ไทย-จีนในเวทีเศรษฐกิจการค้าโลก: หลังจีนเข้าเป็นสมาชิก WTO*. กรุงเทพฯ: โครงการเงินศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อักษรศรี พานิชสาส์น. (สิงหาคม 2546). ข้อเท็จจริงการค้ากับจีน: กรณีการทำข้อตกลงการค้าผัก-ผลไม้ปลอดภาษี. วิเคราะห์ข่าว เศรษฐสาร, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ 17.

ASEAN Foreign Direct Investment Statistics. (5 October 2016). *Top ten sources of foreign direct investment inflows in ASEAN*. Retrieved December 2016, from http://asean.org/storage/2015/09/Table-27_oct2016.pdf. Accessed 2016.

Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). (September 2016). *ASEAN foreign investment report 2016 foreign direct investment and MSME linkages*. Jakarta: ASEAN Secretariat, from <http://asean.org/storage/2016/09/ASEAN-Investment-Report-2016.pdf>

Balaam, N. David and Veseth, Michael. (2008). *Introduction to International Political Economy*. Second Edition, New Jersey: Pearson Education.

China Statistical Information and Consultancy Service Center. (1992). *China Foreign Economic Statistic 1987-1991*.

Gilpin, Robert. (1987). *The political economy of international relations*. New Jersey: Princeton University Press.

Gourevitch, Peter. (1978). The Second Image Reversed: The international sources of domestic politics. *International Organization*, 32, 4 (Autumn), 881-912.

Jackson, Robert Harry & Sorensen, Georg. (2007). *Introduction to international relations: theories and approaches*. Oxford: Oxford University Press.

Mingst, Karen A. & Arreguin-Toft, M. Ivan. (2011). *Essentials of international relations*. New York: W.W. Norton & Co..

National Bureau of Statistics of China. (2017). *Utilization of Foreign Capital*. China Statistical Yearbook 2016. Retrieved December 2017, from <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2016/html/1114EN.jpg>.

Pawin Talerngsri and Pimchanok Vonkhornporn. (2005). Trade Policy in Thailand: Pursuing a Dual Track Approach. *ASEAN Economic Bulletin*, 60-74.

Smith, Roy H., El-Anis, Imad. and Farrands, Chrstopher. (2011). International political economy in the 21st century: contemporary issues and analysis. Abingdon: Routledge.

Strange, Susan. (1994). *State and markets*. London: Continuum.

Wan, Ping Tai & Jenn, Jaw Soong. (2014). Trade relations between China and Southeast Asia: strategy and challenge. *The Chinese Economy*, 23-39.